

Mokslo istorikų konferencija „Scientia et Historia–97“

Šią konferenciją surengė Lietuvos mokslo istorijos ir filosofijos asociacija kartu su Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutu. Tai ketvirtoji tokio pavadinimo metinė konferencija, tačiau, skirtingai nuo ankstesniųjų, griežčiau buvo apibrėžtos nagrinėjamų temų ribos. Darbas vyko dviejuose posėdžiuose balandžio 18 ir 24 dienomis. Pirmasis buvo skirtas Lietuvos mokslo draugijos 90-mečio, antrasis – Filosofijos ir sociologijos instituto 20-mečio sukakčiai.

1996 m. balandžio 7 d. sukako 90 metų, kai Vilniuje įsikūrė visuomeninė organizacija, turėjusi ypatingą reikšmę Lietuvos kultūros ir valstybingumo raidai. Tai Lietuvių mokslo draugija, kurios oficialiuose įstatuose buvo įrašyti tokie tikslai: tirti moksliskai su Lietuva susijusias problemas, rinkti liaudies dainas ir tautosaką, istorines, etnografines ir tautodailės vertybes, archeologinius radinius, kaupti lituanistinius rankraščius ir periodiką, sudarinėti gyvosios ir negyvosios gamtos eksponatų rinkinius, leisti mokslo darbus ir vadovėlius, rengti paskaitas visuomenei. Tačiau galima manyti, kad buvo užsimota plačiau: Draugiją įkūrė iškiliausi Lietuvos mokslo, kultūros ir visuomenės veikėjai, siekdami suvienytomis pastangomis padėti pagrindus būsimos nepriklausomos Lietuvos švietimui, mokslui ir kultūrai. Tolimesnis istorijos vyksmas patvirtino šią prielaidą: net šeši Draugijos nariai tapo Nepriklausomybės akto signatarais, o pati Draugija – tiesioginiu Lietuvos mokslų akademijos pirmtaku. Lietuvių mokslo draugi-

jos darbo rezultatai išties įspūdingi: išleista 115 vadovėlių Lietuvos mokykloms, tęstiniame leidinyje „Lietuvių tauta“ (1907–1936 m. išėjo 5 tomai) paskelbta daug konceptualių kalbotyros, kultūros paveldo bei istorinių tyrinėjimų, sukaupta lituanistinė biblioteka ir tautosakos rankraštynas, įkurtas muziejus. Kuomet valstybinio ir intelektualinio gyvenimo centras persikėlė į Kauną, Draugijai iškilo naujas uždavinys – išlaikyti lietuvių bės židinį lenkų okupuotoje Vilnijoje.

Konferencijoje buvo išryškinti ir aptarti esminiai Draugijos veiklos aspektai, jų priežastys ir tolimesnės perspektyvos. Apie Draugijos įtaką aukštojo mokslo atkūrimui Lietuvoje kalbėjo J. A. Krikštopaitis, vadovėlių leidimo programą ir jos vykdymo peripetijas nušvietė L. Klimka, archyvinius šaltinius apie Draugijos kūrimąsi ir veiklos nuostatas apžvelgė G. Ilgūnas. Draugijos ryšius su kitomis Vilniaus mokslo organizacijomis, ypač lenkų Mokslo bičiulių draugija, nagrinėjo I. Petrauskienė. Minėtini ir pranešimai, kuriuose buvo apžvelgta atskirų mokslo šakų tuometinė plėtra: botanikos (I. Klimavičiūtė), fizikos (E. Makariūnienė), matematikos (J. Banionis). Apskritai šis posėdis parodė, kad mūsų mokslo istorikų bendrija pajėgi sutelkti jėgas svarbios problemos kolektyviniam nagrinėjimui.

Konferencijos metu buvo įteikta pirmoji Edmundo Čapo, JAV lietuvių, įsteigta mokslo istorijos stipendija; ji atiteko Vytauto Didžiojo universiteto socialinių mokslų magistrei Andrėjai Adomaitytei. Įteikiant stipendiją, dalyvavo ir pats jos steigėjas E. Čapas.

Antrojo konferencijos posėdžio pagrindinė tema buvo „Pilietinė visuomenė: atvirumo ir uždarumo kolizija“. Kalbėta apie visuomenės atvirumą kaip neišvengiamą pilietinės ir teisinės visuomenės socialinę būseną (A. Juozaitis), jos raišką modernioje kultūrinėje sąmonėje (L. Astra), apie sociologijos ir filosofijos santykį (J. Morkūnienė), dorovines vertybes kintančioje visuomenėje ir K. Popperio išvadas (B. Deksnys), teisinius valstybės pagrindus (A. Vaišvilaitė). Taip pat aptarti prieštaringi globalizmo aspektai (A. Vosiliūtė), Lietuvos mokslo strategijos metmenys (K. Makariūnas), teorinės susikalbėjimo moksle prielaidos (J. A. Krikštopaitis) ir kt.

Libertas KLIMKA